

„Nici un atentat!”

*Organizarea antiterorismului în România
(1948-1989)*

Editori:

Florian Banu, Luminița Banu

CETATEA DE SCAUN
EDITURA

Prefață	7
Studiu introductiv	11
Terorismul – un „ingredient” nelipsit din istoria omenirii	11
Un cuvânt și multe... înțelesuri.....	15
Deturnările de aeronave – un impuls esențial pentru codificarea legislativă a terorismului și crearea forțelor de reacție antiteroristă ...	20
Terorism și teroriști în România modernă.....	22
Fenomenul terorist în România Mare – între „tradiție” și „inovare”	30
Extrema stângă și terorismul	36
Extrema dreaptă și terorismul	39
Statul - sursă de teroare organizată, violență și moarte?	42
Anii '30 – „legitimarea” asasinatului ca armă politică.....	43
Finalul regimului democratic interbelic și banalizarea crimei politice.....	50
Teroare și terorism în timpul participării României la cel de-al Doilea Război Mondial	60
Instaurarea regimului comunist – terorism de stat, „bande teroriste” și... antiterorism.....	62
România socialistă și terorismul internațional.....	79
Anii 1971-72 – începuturile empirice ale activității structurilor antiteroriste.....	81
Noi provocări, noi reorganizări.....	93
Crearea Unității Militare 0625/R.P. și transformarea antiterorismului în „linie de muncă”	101
1975 – Elaborarea unei concepții unitare de acțiune și înființarea unităților centrale și teritoriale de intervenție și apărare antiteroristă	104
De la Detașamentul Special de Intervenție Antiteroristă, la U.S.L.A.	114

1978 – Activitățile antiteroriste într-o nouă concepție: înființarea U.S.L.A.	125
Acțiuni cu caracter terorist desfășurate în România în anii '70 – '80.....	134
Teroriști și antiteroriști în decembrie 1989.....	149
Lista documentelor.....	155
Lista abrevierilor	522
Ilustrații.....	525
Indice de nume	558

Studiu introductiv

Terrorismul, înțeles în accepțiunea largă, de practicare a *terorii*, poate fi identificat, fără teama de a greși, încă din Antichitate. Strâns legat de utilizarea violenței pentru rezolvarea unor conflicte de interese, terorismul a cunoscut, încă din cele mai vechi timpuri, o varietate de forme, având însă ca numitor comun diseminarea sentimentului de *teroare* în sânul unor grupuri, mai mici sau mai mari, de oameni. Acceptând definiția noțiunii de „teroare”, ca fiind „o stare de teamă extremă, care înspăimântă, tulbură și paralizază”¹, observăm că ea poate fi rapid extinsă de la individ, la colectivitate, având menirea de a anihila orice rezistență în fața factorului agresor.

Terorismul – un „ingredient” nelipsit din istoria omenirii

Un argument indirect privind importanța impactului acestui sentiment de teamă intensă asupra mentalului colectiv îl oferă chiar opera lui Hesiod, *Theogonia* (cca. 700 î.Ch.), potrivit căreia *Ares*, zeul războiului, era însoțit permanent în luptă de fii săi și ai *Aphroditei*: *Phobos* (personificarea fricii, a panicii adusă de acțiunile militare) și *Deimos* (întruchipare a terorii, a groazei de dinaintea luptelor).

Așadar, conflictele militare de mare amploare, dar și rezolvarea violentă a disputelor colective sau promovarea anumitor idei, credințe sau interese prin mijloace violente au condus dintotdeauna la răspândirea *fricii* și a *terorii* în rândurile oamenilor. Folosit deopotrivă ca mijloc de impunere a dominației celor puternici și bogați, dar și ca formă de rezistență și revoltă a celor dominați și asupriți, *terorismul* a căpătat valențe cu totul noi în epoca modernă.

Odată cu Revoluția Franceză și impunerea „statului terorii”, cu ale sale „tribunale ale terorii”, caracterul *politic* al terorismului începe să devină prevalent, iar țintele vizate sunt de o tot mai mare amploare. De altfel, potrivit dicționarelor, verbul „a teroriza” a intrat în vocabularul

¹ Ioan V. Maxim, *Terorismul. Cauze, efecte și măsuri de combatere*, București, Editura Politică, 1989, p. 57.

limbii franceze abia în anul 1796, deși, cel mai probabil, noțiunea exista și anterior, având originea în limba latină (*terror*)².

Potrivit filologilor, cuvântul *terrorist* este atestat în limba română în anul 1838, în publicația „Foaie literară pe I semestru al anului 1838”, întocmită de redactorul Gheorghe Bariț, anul I, Brașov, tipărită la Ioan Gött³. Prima atestare a cuvântului *teroare* în limba română, folosit în sens politic, pare să dateze tot din deceniile patru-cinci ale secolului al XIX-lea, fiind identificată în opera lui Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*: „...mai mulți domni români din principate, dușmani ai aristocrației, printr-un guvern de *teroare* (subl. ns.), credeau că fac ceva ucigând la boieri, în loc de a ucide boieria”⁴.

Secolul al XIX-lea, cu iruperea mișcărilor de eliberare națională, cu *abolitionismul* american, cu *anarhismul* de final de secol a amplificat și mai mult activitățile cu caracter terorist⁵, dar acest fenomen a atins dimensiuni cu adevărat globale de abia în veacul următor, când se răspândește „atât în Europa, cât și în Statele Unite, în America Latină, în Africa”⁶.

² De remarcat faptul că, în cazul românesc, „terorism” a fost mult timp un cuvânt cu puternice conotații politice. Astfel, Lazăr Șăineanu folosea următoarea definiție „terorism – regim de teroare politică” – *Dicționar universal al limbei române de Lazăr Șăineanu*, a opta edițiune, Editura „Scrisul Românesc”, f.l., f.a., p. 649. Cu timpul, sensul cuvântului a fost extins, astfel că, în anul 1939, terorismul era definit drept „regim de teroare”, dar exemplul oferit era „terorizmu (sic!) unor ziare”. De asemenea, pentru substantivul „terorist” definiția era următoarea: „partizan al unui regim de teroare (ca la 1793-94 în Franca): *teroriștii fură răsturnați și urmăriți după 9 Thermidor*”. Exemplul pentru utilizarea termenului ca adjectiv era „ziarele teroriste”! – *Dicționarul Limbii Românești (etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*, de August Scriban, licențiat în filologie din București și doctor din Halle a.S. (Germania), fost profesor de limba latină la liceu Negruzzi (internat) și la liceu militar din Iași, Edițiunea întâia, Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939, p. 1314.

³ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic (MDA)*, cuvânt înainte de Eugen Simion, prefață de Marius Sala, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010, vol. 2, p. 1207.

⁴ Nicolae Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihaiu-Vodă Viteazul*, București, Institutul de Arte Grafice și Editura Minerva, 1902, p. 312.

⁵ După cum remarca Mario Turchetti, deși cuvintele „terorism” și „terorist” au intrat în limbajul politicii după anul 1794, „...trebuie să așteptăm cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea pentru a vedea un terorism sistematic în lucru, în special în Rusia” – Mario Turchetti, *Tirania și tiranicidul. Forme ale opresiunii și dreptul la rezistență din Antichitate până în zilele noastre*, traducere din franceză de Em. Galaicu-Păun, Chișinău, Editura Cartier, 2003, p. 840.

⁶ *Ibidem*, p. 842.

Prăbușirea imperiilor multinaționale după Primul Război Mondial, urmată de dispariția imperiilor coloniale după cel de-Al Doilea Război Mondial au fost fenomene de mare impact și au amplificat mișcările de rezistență și contestare, care opuneau grupuri mici de oameni, cu resurse limitate, unor structuri politico-militare gigantice. Se poate afirma că al Doilea Război Mondial nu a făcut decât să pregătească terenul pentru o nouă etapă a fenomenului, iar declanșarea Războiului Rece a generat premisele unor noi *conflicte asimetrice* interne și internaționale și, ca atare, susceptibile a-i împinge pe combatanți să recurgă la acte de terorism, ca mijloc esențial în asigurarea victoriei⁷. În acest sens, un fenomen cu totul aparte l-a constituit pentru secolul al XX-lea expansiunea a ceea ce este numit „terorismul de stat”⁸, considerat definitoriu pentru regimurile totalitare, dar și pentru dictaturile Americii Latine⁹ și chiar pentru democrațiile occidentale¹⁰.

Odată cu anii '60 ai secolului trecut, violența de natură teroristă a cunoscut o recrudescență fără precedent, fiind potențată de mișcările de eliberare națională și socială din Africa, Asia și America Latină, de acțiunea de emancipare a populației de culoare din Statele Unite, de rezistența palestiniană din Orientul Mijlociu, dar și de revoltele studentești din campusurile universitare europene.

⁷ O abordare istoricistă a fenomenului distinge patru mari „valuri” de terorism: valul anarhist, numit de unii analiști „epoca de aur a asasinatelor” (1860-1900), valul anticolonial, declanșat după încheierea Primului Război Mondial și finalizat în anii '60, valul „noi stângi”, declanșat pe fundalul războiului purtat de S.U.A. în Vietnam, și, în sfârșit, al patrulea val, „valul religios”, declanșat în anul 1979 prin „Revoluția iraniană” și invadarea Afganistanului de către U.R.S.S. și extins rapid spre alte arii geografice – cf. David C. Rapoport, *Terrorism*, în „Encyclopedia of Government and Politics”, Volume 2, Second Edition, Edited by Mary Hawkesworth and Maurice Kogan, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2004, p. 1053-1056.

⁸ Pentru o explicație detaliată a acestui aparent paradox, vezi Peter Alan Sproat, *Can the state be terrorist?*, în „Terrorism”, Volume 14, Issue 1, 1991, p. 19-29.

⁹ Vezi Doug Stokes, *America's Other War: Terrorizing Colombia*, Zed Books, 2004; Carol Winkler, *In the Name of Terrorism: Presidents on Political Violence in the Post-World War II Era*, Albany, NY, State University of New York Press, 2006.

¹⁰ Alexander L. George (editor), *Western State Terrorism*, Cambridge, Polity Press, 1991. După cum se subliniază în acest volum, în cadrul discuției despre „modelul occidental și semantica terorismului”, pentru purtătorii de cuvânt ai guvernelor occidentale, pentru mass-media, dar și pentru profesioniștii din domeniul securității și chiar din domeniul academic, minimalizarea rolului Occidentului în violența internațională este o activitate de rutină.

Destrămarea imperiilor coloniale și apariția unor state cu granițe trasate adesea arbitrar de către Marile Puteri au creat o sumedenie de conflicte interetnice și religioase, precum și o sumă de resentimente față de fostele puteri coloniale, percepute, în continuare, ca forțe de opresiune. În cadrul acestor lupte atipice cu caracter local au intervenit și grupări armate de diverse orientări ideologice, care au înțeles să-și atingă obiectivele politice prin recurgerea la acte cu caracter terorist¹¹.

În acest context, se poate afirma cu îndreptățire că acești ani „marchează începutul valului de teroare și violență specific epocii în care trăim, reliefat îndeosebi atât de apariția a numeroase organizații teroriste, cât și prin diversificarea formelor și metodelor de acțiune”¹². Referitor la „inovațiile” din domeniu produse în epocă, se remarcă faptul că „în 1968, au apărut două dintre cele mai importante tactici teroriste ale erei moderne – răpirile de diplomați, în America Latină, și deturnările [de avioane], în Orientul Mijlociu. Ambele au fost inovații semnificative, deoarece implicau utilizarea extorcării sau șantajului”¹³.

Evident, așa cum am menționat deja, nici societățile europene sau nord-americane, cu sisteme politice democratice consolidate și cu un standard de viață ridicat, nu au fost ocolite de acest flagel. Sentimentele de frustrare și de alienare, generate în rândul unor categorii ale populației de contradicțiile sociale și economice ale societăților contemporane, combinate cu resentimente de natură religioasă sau națională, cu rădăcini adânci, provenind din trecutul istoric (cum este cazul bascilor, corsicanilor sau al irlandezilor) au produs uneori un „cocktail” exploziv, aruncând în nesiguranță pături largi ale populației. O călătorie cu trenul, cu avionul sau cu vaporul, simpla prezență într-o gară, aerogară sau stație de metrou, pe un stadion, într-un lăcaș de cult, într-un restaurant sau într-un

¹¹ Vezi, pe larg, capitolul 4, *Death in the Sun: Terror and Decolonisation* din volumul lui Michael Burleigh, *Blood & Rage. A Cultural History of Terrorism*, New York, Harper Collins Publishers, 2009, p. 88-151. Autorul analizează manifestările teroriste care au însoțit formarea statului Israel, eliberarea Algeriei, activitatea Congresului Național African, luptele din Mozambic, Tanzania, Angola, Namibia, Africa de Sud.

¹² Gh. Bica, M.T. Burdușel, *Suportul financiar al terorismului internațional*, București, Editura Eficient, 2001, p. 15.

¹³ Martha Crenshaw, *The logic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice*, în *Origins of terrorism. Psychologies, ideologies, theologies, states of mind*, edited by Walter Reich, Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, Cambridge-New York-Port Chester-Melbourne-Sydney, 1990, p. 15.

cinematograf se putea transforma într-un coșmar pentru cetățeanul obișnuit, acesta fiind oricând în primejdia de a deveni victima inocentă a unui război care, cel mai adesea, nu-l privea în nici un fel. Nu mai vorbim de liderii politici, militari sau religioși sau de oamenii de afaceri, vedetele de muzică ușoară sau de cinematografie, care au fost incluși cu toții în categoria *very important persons* (V.I.P.), nemaiputându-se deplasa decât în automobile blindate și însoțiți de gărzii de corp bine antrenate și înarmate.

Nu întâmplător acțiunile teroriste au căpătat o dimensiune semnificativă tocmai în momentul în care o bună parte a omenirii era pe cale să depășească valul civilizațional al „coșului de fum”, pentru a intra într-o civilizație de tip nou, marcată de fenomenul mondializării economiilor, globalizarea comunicațiilor audio-video de mare viteză și impunerii libertății de mișcare și a celorlalte drepturi ale omului ca o nouă religie universalistă.

În fața acestor fenomene, acea parte a populației umane aflată încă în plin proces de industrializare sau chiar străduindu-se să depășească nivelul de civilizații agrare, simțindu-se amenințată și net defavorizată în această competiție dură, a reacționat cu mijloacele accesibile ei: un cuțit, un revolver sau o bombă artizanală¹⁴.

Așadar, pe drept cuvânt se poate afirma că „terorismul este la fel de bătrân ca civilizația umană și la fel de tânăr ca știrile din această dimineață”¹⁵!

Un cuvânt și multe... înțelesuri

Vorbim, așadar, despre un fenomen istoric, cu rădăcini adânci în trecut, cu forme extrem de diversificate de manifestare și cu obiective cel puțin la fel de multiple și complexe. De aici derivă o multitudine de dificultăți pentru orice cercetător care se încumetă să cerceteze ceea ce este denumit, generic, terorism, un termen polisemantic, folosit adesea în mod contradictoriu.

¹⁴ O foarte interesantă analiză a afirmației „terorismul este arma celor slabi” a fost realizată de Martha Crenshaw, *The logic of terrorism: Terrorist behavior as a product of strategic choice*, în „Origins of terrorism. Psychologies, ideologies, theologies, state of mind”, edited by Walter Reich, Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sidney, Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, 1990, p. 7-24.

¹⁵ Randall D. Law, *Istoria terorismului. De la asirieni, la jihadiști*, traducere din limba engleză de Sorin Șerb, prefață de Teodor Baconschi, București, Corint Books, 2017, p. 9.

De altfel, dificultatea în definirea „terrorismului” constă, în principal, în a conveni asupra unei baze unanim acceptate pentru a determina *când anume utilizarea violenței este legitimă* (cu întrebările subsecvente: *de către cine, în ce condiții, îndreptată împotriva cui și în ce scopuri?*)¹⁶. Prin urmare, definiția modernă a terorismului este în mod inerent foarte controversată, fiind chiar larg răspândită ideea (inclusiv în mediile academice) că terorismul nu poate fi definit! Folosirea violenței pentru atingerea scopurilor politice este comună unor actori statali și nestatali. Majoritatea definițiilor utilizate au fost scrise de agenții direct asociate cu guvernele diferitelor state și sunt în mod sistematic părtinitoare, pentru a exclude guvernele proprii din definiție. Aceasta cu atât mai mult, cu cât eticheta contemporană de „terrorist”, aplicată unei persoane, unei grupări, unui stat, este extrem de peiorativă – denotă o lipsă de legitimitate și de moralitate. Ca urmare, în linii generale, așa cum remarca Jean-Luc Marret, „termenul îi mai denuște pe cei percepuți ca opozanți. Ca și «fascist», «terrorist» poate desemna pe oricine”¹⁷.

Pe de altă parte, trebuie remarcat faptul că efortul de „codificare legislativă” a terorismului a depășit granițele naționale la fel de repede ca și transformarea terorismului „național” în terorism internațional sau transfrontalier. Ca urmare, pe agenda Organizației Națiunilor Unite, areopagul națiunilor destinat soluționării unor probleme globale, s-a înscris de foarte devreme și fenomenul terorismului¹⁸. După ani de dezbateri, s-a ajuns și la un punct de vedere comun, redactat sever în Rezoluția Adunării Generale a ONU 49/60 (adoptată la 9 decembrie 1994), intitulată „Măsuri

¹⁶ Martha Crenshaw (ed.), *Terrorism, Legitimacy, and Power: The Consequences of Political Violence*, Middletown, Connecticut, Wesleyan University Press, 1983, *passim*; vezi și Deborah Cook, *Legitimacy and Political Violence: A Habermasian Perspective*, în „Social Justice”, vol. 30, no. 3 (93), „The Intersection of Ideologies of Violence (2003)”, p. 108-126

¹⁷ Jean-Luc Marret, *Tehnicile terorismului. Metodele și practicile «meseriei de terorist»*, cu o prefață a autorului pentru ediția în limba română, traducere Oana Rizescu, București, Editura Corint, 2002, p. 29.

¹⁸ De fapt, aceste preocupări datează încă din perioada interbelică. Asasinarea regelui Alexandru I al Iugoslaviei la Marsilia, în 9 octombrie 1934, a dus la adoptarea de către Consiliul Ligii Națiunilor, la 10 decembrie 1934, a unei rezoluții în care se specifică faptul că „este obligația fiecărui stat de a nu încuraja și tolera pe teritoriul său activități teroriste în scopuri politice”. Următorul pas a fost adoptarea, trei ani mai târziu, în 1937, a „Convenției privind prevenirea și reprimarea terorismului”, semnată de reprezentanții a 24 de state, între care și România, dar care nu a intrat niciodată în vigoare - Ioan V. Maxim, *op. cit.*, p. 124.

pentru eliminarea terorismului internațional”. Aceasta conține un paragraf care „definește” terorismul în termeni clari, lipsiți de echivoc:

„Faptele penale planificate sau destinate să provoace o stare de teroare în rândul publicului larg, a unui grup de persoane sau unei persoane particulare în scopuri politice sunt, în orice circumstanțe, nejustificate, oricare ar fi considerațiile de ordin politic, filozofic, ideologic, rasial, etnic, religios sau de orice altă natură care ar putea fi invocate pentru a le justifica”¹⁹.

Ulterior, Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1566 (2004) definea terorismul drept „acte penale, inclusiv împotriva civililor, săvârșite cu intenția de a provoca moartea sau vătămare corporală gravă sau luarea de ostatici, cu scopul de a provoca o stare de teroare în publicul larg sau într-un grup de persoane sau anumite persoane, să intimideze o populație sau să oblige un guvern sau o organizație internațională să facă sau să se abțină de la a face orice act”.

La rândul său, Uniunea Europeană a definit terorismul în scopuri legale/oficiale în art. 1 din „Decizia-cadru privind combaterea terorismului”, din 13 iunie 2002. Aceasta prevede că infracțiunile de terorism sunt „actele intenționate prevăzute la literele (a)-(i), astfel cum sunt definite ca infracțiuni în dreptul intern, care, prin natura sau contextul lor, pot aduce atingere gravă unei țări sau unei organizații internaționale, atunci când sunt săvârșite cu scopul:

- de a intimida grav o populație sau
- de a constrânge nelegitim puterile publice sau o organizație internațională să îndeplinească sau să se abțină de la a îndeplini un act oarecare sau
- de a destabiliza grav sau de a distruge structurile politice fundamentale, constituționale, economice sau sociale ale unei țări sau organizații internaționale”²⁰;

¹⁹ „Criminal acts intended or calculated to provoke a state of terror in the general public, a group of persons or particular persons for political purposes are in any circumstance unjustifiable, whatever the considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or any other nature that may be invoked to justify them” – textul integral este disponibil la adresa web <https://digitallibrary.un.org/record/172281?ln=en> (consultat în 1 martie 2024).

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0475> (consultat în 1 martie 2024).

Prin urmare, vor fi considerate a fi infracțiuni teroriste:

- a) atingerile aduse vieții unei persoane care pot cauza moartea;
- b) atingerile grave ale integrității fizice a unei persoane;
- c) răpirea sau luarea de ostatici;

d) faptul de a cauza distrugeri masive unei instalații guvernamentale sau publice, unui sistem de transport, unei infrastructuri, inclusiv unui sistem informatic, unei platforme fixe situate pe platoul continental, unui loc public sau unei proprietăți private, susceptibile să pună în pericol vieți umane sau să producă pierderi economice considerabile;

e) capturarea de aeronave și de nave sau de alte mijloace de transport colective de pasageri sau de mărfuri;

f) fabricarea, posesia, achiziționarea, transportul, furnizarea sau utilizarea de arme de foc, de explozibili, de arme nucleare, biologice și chimice, precum și, în ceea ce privește armele biologice și chimice, cercetarea și dezvoltarea;

g) eliberarea de substanțe periculoase sau provocarea de incendii, inundații sau explozii, care ar avea drept efect punerea în pericol a vieților umane;

h) perturbarea sau întreruperea aprovizionării cu apă, electricitate sau orice altă resursă naturală fundamentală, care ar avea drept efect punerea în pericol a vieților umane;

i) amenințarea de a înlăptui unul dintre comportamentele enumerate la literele (a)-(h)".

Totuși, în pofida acestor definiții elaborate de organizații internaționale cu o reputație consolidată, guvernele naționale au continuat să aibă, până în ziua de astăzi, puncte de vedere mult mai nuanțate²¹. De

²¹ În cazul României, potrivit Legii nr. 535/2004, „privind prevenirea și combaterea terorismului”, publicată în „Monitorul Oficial”, nr. 1.161, 8 decembrie 2004, „Terorismul reprezintă acele acțiuni, inacțiuni, precum și amenințări cu privire la acestea, care prezintă pericol public, afectează viața, integritatea corporală sau sănătatea oamenilor, factorii materiali, relațiile internaționale ale statelor, securitatea națională sau internațională, sunt motivate politic, religios sau ideologic și sunt săvârșite în unul din următoarele scopuri :a) intimidarea populației sau a unui segment al acesteia, prin producerea unui puternic impact psihologic; b) constrângerea nelegitimă a unei autorități publice ori organizații internaționale să îndeplinească, să nu îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unui anumit act; c) destabilizarea gravă sau distrugerea structurilor politice fundamentale, constituționale, economice ori sociale ale unui stat sau organizații internaționale”.

altfel, analiștii cinici ai fenomenului au comentat adesea că „teroriștii” unui stat sunt „luptătorii pentru libertate” ai altui stat²². Așadar, unii trebuie vânați fără milă, chiar cu mijloace militare de anvergură și fără a mai ține seama de îngrădirile dictate de codurile de procedură penală, în vreme ce ceilalți trebuie sprijiniți, adăpostiți și încurajați, mai mult sau mai puțin discret²³!

Pe bună dreptate, s-a remarcat că, în perioada decolonizării, observatorii externi, chiar și elementele puterii metropolitane, „au văzut grupările teroriste care luptau împotriva dominației coloniale ca având un scop legitim”²⁴. În discursul public al Lumii a Treia și al țărilor comuniste în anii 1960, cuvintele „terorist” și „luptător pentru libertate” s-au exclus reciproc. De fapt, asta însemna că „unii spectatori au simțit că toți cei care au luptat împotriva unei puteri occidentale sunt luptători pentru libertate, indiferent de metoda folosită”. Această confuzie lingvistică a împiedicat într-o oarecare măsură eforturile internaționale de a face față cu succes problemei teroriste și încă o face.

De altfel, în anii '70, mass-media, aparent preocupată de reputația sa de imparțialitate, a corupt limbajul și mai mult. De exemplu, în ziarile americane erau descrise adesea aceleași persoane, uneori chiar în aceeași

²² Cf. Daniel Bessner and Michael Stauch, *Karl Heinzen and the Intellectual Origins of Modern Terror*, în „Terrorism and Political Violence”, Vol. 22, 2010, no. 2, pp. 143-176.

²³ Ray Cline and Yonah Alexander, *State Sponsored Terrorism*, Report prepared for the Subcommittee on Security and Terrorism for the use of the Committee on the Judiciary, US, Washington DC, 1985; În mai 1985, un expert al RAND Corporation declara în fața congresmenilor americani: „Deși este greu de măsurat cu precizie, este evident că un număr tot mai mare de guverne folosesc acum ele însele tactici teroriste sau angajează grupuri teroriste ca instrument de politică externă sau ca mijloc de a duce un război-surogat împotriva oponentilor lor. Sponsorizarea statului pune mai multe resurse în mâinile teroriștilor și reduce constrângerile asupra acestora, permițându-le să ia în considerare operațiuni la scară largă, așa cum am văzut în Liban. Sub aceste manifestări dramatice ale terorismului se dezvoltă o tendință mai insidioasă. Terorismul devine instituționalizat și, într-o anumită măsură, legitimat. Găsim că este dificil și potențial costisitor să combatem terorismul sponsorizat de stat. Unele națiuni se îndreaptă spre împăciuire [cu teroriștii]” – *International Terrorism, Insurgency, and Drug Trafficking: Present Trends in Terrorist Activity*, Joint Hearings before the Committee on Foreign Relations and the Committee on The Judiciary United States Senate, Ninety-Ninth Congress, First Session, May 13, 14, and 15, 1985, Printed for the use of Committee on Foreign Relations, U.S. Government Printing Office, Washington, 1986, p. 11.

²⁴ David C. Rapoport, *loc. cit.*, p. 1050.

relatare, alternativ, ca teroriști, luptători de gherilă (*guerrillas*) și... soldați. Inconsecvențe similare afectează nu de puține ori și abordările academice. Prezumția nespusă a fost că, dacă autorul simpatiza cu cauza, era imposibil din punct de vedere psihologic să descrie grupul studiat drept terorist²⁵!

Desigur, o cale de mijloc, o abordare cât mai obiectivă rămâne un deziderat, căci, așa cum s-a remarcat, „etichetarea organizațiilor insurgenților cu definiția unică a terorismului duce la o strategie predominant militară, în care cei implicați sunt văzuți și tratați ca criminali”²⁶, fapt de natură de a reduce numărul atacurilor, pe termen scurt, dar alimentând viitoare acte violente și antagonizând noi categorii de populație, pe termen lung.

Deturnările de aeronave – un impuls esențial pentru codificarea legislativă a terorismului și crearea forțelor de reacție antiteroristă

Creșterea exponențială a numărului de acte teroriste este, probabil, ilustrată cel mai bine de prezentarea evoluției actelor de piraterie aeriană. Astfel, dacă primul act de diversiune împotriva unei aeronave civile a fost înregistrat în Peru, în anul 1930, în perioada anilor 1947-1953 au fost înregistrate 16 acte de deturnare, pentru ca între 1958-1963 această medie să atingă 3,3 cazuri/an, neliniștind vizibil guvernele țărilor dezvoltate și conducând la convocarea unei conferințe mondiale la Tokyo²⁷, încheiată cu adoptarea, la 14 septembrie 1963, a „Convenției asupra crimelor și anumitor acte comise la bordul avioanelor”.

Era vorba doar de un succes parțial, întrucât textul convenției nu prevedea instituirea obligației de pedepsire a „piraților aerului” pe teritoriul statului spre care ei deturnează avionul, iar ratificarea ei de către diferite state a trenat destul de mult (de exemplu, România a ratificat această convenție după zece ani, prin Decretul nr. 627 din 21 noiembrie 1973). Rezultatul a fost că în următorii cinci ani, media deturnărilor de aeronave a ajuns la 7,2/an, pentru ca în anii 1969-1970 să depășească 50,5 deturnări/an, afectând aeronave aparținând de 23 de națiuni și impunând

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Scilla Elworthy, Gabrielle Rifkind, *Making Terrorism History*, London-Sidney-Auckland-Johannesburg, Random House, 2006, p. 28. Expresia „One man’s freedom fighter is another man’s terrorist” apare aproape inevitabil în lucrările consacrate teoretizării conceptului „terorism”.

²⁷ Ioan V. Maxim, *op. cit.*, p. 134-137.

adoptarea, la Haga, în decembrie 1970, a „Convenției pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor”. La scurt timp, în 23 septembrie 1971, a fost adoptată la Montreal „Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile”.

Continua creștere a numărului actelor de terorism din această perioadă²⁸ a intrat și în atenția Organizației Națiunilor Unite, constituindu-se, în conformitate cu rezoluția 3034 (XXVII) a Adunării Generale a O.N.U., din 18 decembrie 1972, chiar un „Comitet special asupra terorismului internațional”, alcătuit din 35 de membri²⁹.

Pe acest fundal, dincolo de căutarea unor soluții de definire din punct de vedere al dreptului penal și internațional a actelor de terorism, guvernele diferitelor state, confruntate cu tot mai numeroase și mai sângeroase acțiuni teroriste, au început să-și pună problema creării unor forțe de reacție rapidă, specializate în combaterea actelor de terorism. Întrucât forțele polițienești, ca și unitățile pentru acțiuni speciale existente în diferite armate se dovedeau a avea doar o eficiență parțială în acest gen de acțiuni, s-a impus găsirea unor formule noi, adecvate specificului deosebit al combaterii terorismului. Treptat, tot mai multe state și-au creat structuri proprii, alcătuite din specialiști de înaltă clasă, care posedau cunoștințe din domenii diverse (de la arte marțiale până la psihologia infractorului și drept penal), dispunând de armament diversificat și de mare eficiență, precum și de mijloace rapide de deplasare.

Aceste unități de elită, înființate mai cu seamă în anii '70 ai secolului trecut, și-au creat în scurt timp în mentalul colectiv o aureolă de legendă, în urma unor acțiuni de intervenție spectaculoase, soldate cu lichidarea unor teroriști și salvarea a numeroși ostatici, luptătorii care le încadrau fiind, deopotrivă, învăluți în mister și priviți ca niște super-eroi.

²⁸ Fără îndoială, atacul terorist din 4-5 septembrie 1972 asupra delegației sportive israeliene la Jocurile Olimpice de vară, cunoscut drept „masacrul de la München” (au fost uciși 11 membri ai delegației israeliene, un polițist vest-german și cinci teroriști, membri ai organizației „Septembrie Negru”), a jucat un rol de seamă în adoptarea rezoluției O.N.U.

²⁹ Rezoluția este intitulată „Measures to prevent international terrorism which endangers or takes innocent human lives or jeopardizes fundamental freedoms, and study of the underlying causes of those forms of terrorism and acts of violence which lie in misery, frustration, grievance and despair and which cause some people to sacrifice human lives, including their own, in an attempt to effect radical changes” și poate fi consultată la adresa web <https://digitallibrary.un.org/record/191970>

Terorism și teroriști în România modernă

În mod firesc, încă de la constituirea sa ca stat modern, România nu a fost ocolită de apariția și proliferarea fenomenului terorismului³⁰. Stat european, aflat până în 1918 la intersecția sferelor de interese a trei mari imperii, cu minorități etnice cu aspirații revizioniste și iredentiste după Marea Unire din 1918, România a trebuit să facă față de timpurii acțiunilor de tip terorist, cu sorginte și cu forme de manifestare dintre cele mai diverse.

Astfel, la numai trei ani de la unirea Principatelor Române, în ziua de **8 iunie 1862**, Barbu Catargiu, cel dintâi Președinte de Consiliu de Miniștri al României Moderne, a căzut victimă unui atac terorist. După cum scria însuși domnitorul Alexandru Ioan Cuza, „ura și fanatismul politic au înarmat brațul celui ce a lovit pe dl. Catargi”³¹.

Pe scurt, în după amiaza zilei de 8 iunie 1862, la încheierea unei furtunoase ședințe, prim-ministrul Barbu Catargiu a părăsit sediul Adunării Deputaților, din Dealul Mitropoliei, spre a merge acasă. La ieșirea din clădire, l-a rugat pe prefectul Poliției, colonelul Nicolae Bibescu, să-l ia în trăsura sa. Cei doi înalți demnitari au trecut cu trăsura pe sub clopotnița mitropoliei, moment în care s-au tras două focuri de armă: un glonț l-a lovit pe Catargiu în craniu, al doilea a trecut pe la urechea lui Bibescu! Caii, speriați de focurile de armă, nu au putut fi opriți decât după circa 100 de pași, astfel încât măsurile ordonate de prefectul Poliției în situația de derută care s-a creat s-au dovedit tardive! Deși incinta Mitropoliei a fost înconjurată de **mai mulți sergenți** de poliție, asasinul a reușit să scape.

³⁰ Prin acțiuni teroriste s-a încercat chiar împiedicarea unirii Principatelor Române. În 6/18 februarie 1859, cu două zile înainte de sosirea domnitorului A.I. Cuza la București, croitorul evreu Schmidt dezvăluia poliției un complot al **nuniților** Matelon și Grini, care urmărea asasinarea lui Cuza prin explozia unei **mașini infernale** – Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România. 1821-1999, vol. 1 Revoluție și francmasonerie*, București, Rao International Publishing Company, 2006, p. 113.

³¹ Alex. Lăpedatu, *Mărturii și precizări nouă cu privire la șășșitul lui Barbu Catargiu (8 iunie 1862)*, în Academia Română, „Memoriile Secțiunii Istorice”, seria III, tomul XXI, Mem. 6, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, **Imprimeria Națională**, București, 1939, p. 113.

Fără a intra în detaliile anchetei și a ipotezelor avansate cu privire la asasin³², ne vom mulțumi să consemnăm că acest prim atentat, la cel mai înalt nivel, deschidea o lungă serie de acte teroriste, care au însângerat istoria României în deceniile următoare.

Tot în momentul ieșirii de la o ședință a Camerei Deputaților se va petrece și următorul atentat la viața unui prim-ministru român în funcție. Miercuri, **3 decembrie 1880**, la ora 17,30, premierul Ion C. Brătianu, îndreptându-se singur spre trăsură, a fost atacat cu un cuțit cu lungimea de 20 de cm de un cetățean numit Ioan/Ivan Pietraru, funcționar la Ministerul de Finanțe, fost profesor de gimnaziu în Târgoviște. Atentatul a eșuat, căci Brătianu a parat parțial lovitura, astfel încât „cuțitul, îndreptat tocmai în inimă, n-a străpuns decât paltonul și gherocul”³³. Potrivit unei relatări de presă, „D. Brătianu s-a luptat singur cu atentatoarele, deși acesta este un om tare, în timp de câteva secunde. În acea luptă, d. Brătianu a fost foarte ușor rănit în două (sic!) locuri la cap și la un loc la obraz”. Lupta a fost încheiată prin intervenția deputatului Goga, care i-a aplicat atentatorului o lovitură cu bastonul în cap, rupându-i și lama cuțitului. Alți deputați și ușierii de la Camera Deputaților l-au imobilizat pe Pietraru și l-au predat polițiștilor.

Caracterul politic al atentatului a fost repede pus în evidență. În zilele precedente, fuseseră trimise „la toate ziarele placarde autografiste, publicând sentința de moarte pronunțată contra d-lui Brătianu de un comitet care se intitula «Comitetul celor 50»”. De altfel, întrebat la interogatoriu ce anume l-a împins la acest act, atentatorul a răspuns: „Amórea de patria!”, neuitând a adăuga: „Și nu sunt singurul a o proba astfel. După mine vor veni și alții”³⁴.

³² Poliția a arestat peste 200 de persoane, iar cercul de suspecti a fost restrâns, inițial, la trei persoane: Dimitrie Dunca, Iulian Grozescu și Gheorghe Bogati. Autorul nu a fost identificat niciodată, dar s-au vehiculat diverse teorii și scenarii care conduceau fie la col. Nicolae Bibescu, fie chiar la domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Pentru detalii, vezi Stelian Neagoe, *Cazul Barbu Catargiu – o crimă politică perfectă*, București, Editura Scripta, 1992.

³³ „Românul”, anul 24, joi, 4 decembrie 1880, p. 1.

³⁴ *Ibidem*. Interesant este faptul că, după 20 de ani, atentatorul va publica o broșură în care va susține aceleași idei, afirmând că I.C. Brătianu, „care violase și suprimase legea legilor, pactul fundamental, constituțiunea, nu mai putea governa decât prin forță, prin violență; de aceea consiliul de 50 a opus la forță, altă forță și prin urmare nu este vina noastră, dacă am fost siliți a întrebuița violența” – I.G. Petraru, *Un necunoscut*